

Kalba ir kalbos darbininkai regionų kalendoriuose

Tarptautinis terminas *kalendorius* (lot. *calendarium*) kilęs iš senosios Romos pirmos mėnesio dienos pavadinimo *calendae*. Žodynuose nurodomos dvi jo reikšmės. Pirmoji apibrėžia ilgų laiko tarpų skaičiavimo sistemą, pagrįstą periodiniais gamtos reiškiniais – dienos ir nakties, metų laikų kaita. Dažnesnė antroji reikšmė, kai *kalendorius* suprantamas kaip informacinis leidinys, kuriame nurodytos visos metų dienos, pažymėtos šventės, sukaktys, kartais įdėta tekstų – patarimų, pasiskaitymų.

Kaip tam tikra periodinės spaudos atmaina Lietuvoje kalendoriai atsirado XVII amžiuje. Pasak „Visuotinės lietuvių enciklopedijos“, pirmuosius atskirus spausdintus kalendorius „1606 Viešpaties metų kalendorius“ (*Kalendarz ná rok Páński 1606*) ir „1607 Viešpaties metų kalendorius“ (*Kalendarz ná rok Páński 1607*) – lenkų kalba parengė G. Joanicus, išleido Vilniaus spaustuvininkas Jonas Karcanas.

Lietuviškų kalendorių pradininko garbė priklauso švietėjui Laurynui Ivinskiui (1810–1881). Pirmą 1846-iems metams skirtą kalendorių jis išleido Vilniuje, Juozapo Zavadskio spaustuvėje. Tai buvo 32 puslapių leidinėlis „Metu skajtlus ukiszkas“. Be kalendorinių žinių – švenčių, sukakčių, prekymečių (*jomarkų*), – Ivinskis kalendoriuose skelbė ir praktiškų patarimų, taip pat rašytojų kūrybos. 1860 ir 1861 m. kalendoriuose buvo išspausdintas Antano Baranausko „Anykščių šilelis“, todėl ir leidinio apimtis dvi gubai padidėjo. Ivinskio kalendoriai buvo leidžiami iki 1864 metų.

Kalendorius leido ir pirmojo lietuviško laikraščio – „Aušros“ – rengėjai. Iš pradžių tie kalendoriai buvo vadinami „Lietuviszkais *Auszros* kalendoriais“, vėliau „Lietuvos ukinįkų kalendoriais“.

XIX a. viduryje kalendorius pradėta leisti Mažojoje Lietuvoje. Tilžės mokytojo Erdmono Šesnako iš vokiečių kalbos išverstas leidinys „Prusiszkos Kalendros ant Meto 1847“ išspausdintas Klaipėdoje. Tokie kalendoriai, apimantys arti šimto puslapių, buvo leidžiami du dešimtmečius. Juose spausdintos evangelikų giesmės, valdžios įsakymai, vienas kitas pasakojimas.

Susigrąžinus lietuvišką spaudą, o ypač atgavus Nepriklausomybę kalendorių pagausėjo, jų tematika išsiplėtė. Minėtinas katalikiškas „Žiburio“ kalendorius (1907–1916), pasaulietinis „Vilniaus kalendorius“ (1906–1938). Imta leisti profesinius kalendorius: ūkininkų, miškininkų, mokytojų, studentų, policininkų ir kitus. Savo kalendorius stengėsi leisti ir laikraščių redakcijos, pavyzdžiui, iki 1941 m. ėjo populiarus „Mūsų laikraščio“ kalendorius.

Sovietmečio kalendoriams buvo primesta to meto valstybės ideologija, aukštintos tai ideologijai svarbios asmenybės, siekta formuoti naujovišką švenčių ciklą. Didesnio ar mažesnio ideologizavimo neišvengta ir praktiniams poreikiams skirtuose kalendoriuose, kaip antai „Kolūkiečio kalendoriuje“ (1949–1985). Kai kurie praktiniai kalendoriai, pradėti leisti sovietmečiu, buvo atnaujinti ir kurį laiką gyvavo atkurtosios Nepriklausomybės pradžioje: „Moters kalendorius“ (1963–2002), „Šeimos kalendorius“ (1979–1999),

populiarus praktinis „Valstiečių kalendorius“ (1992–2012).

Dar XX a. pradžioje pradėti leisti ir regionų kalendoriai. Vienas pirmųjų buvo jau minėtas „Vilniaus kalendorius“. Keliolika metų buvo leidžiamas „Biržų kalendorius“ (1910–1927), rengiamas evangelikų reformatų kunigo Povilo Jakubėno su Martynu Yču. Keleto kultūros veikėjų pastangomis jis buvo atgaivintas 1990 m., ėjo iki 1993 m. (red. R. Sarpaliūtė). Minėtinas šiame kalendoriuje skelbtas ilgokas Algimanto Baublio straipsnis „Radvilų giminės ištakos“.

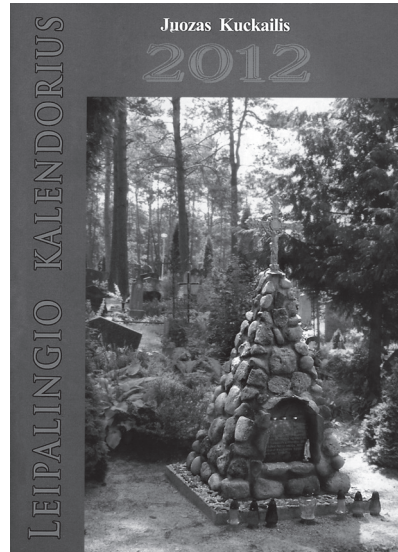
1914 m. knyginkas Juozas Masiulis pradėjo leisti „Panevėžio kalendorių“. 67 puslapių knygelėje buvo įdėtas Marijos Pečkauskaitės rašinys „Keli žodžiai į tėvus“, Mato Grigonio „Tautiški žaidimai“, keletas eilėraščių.

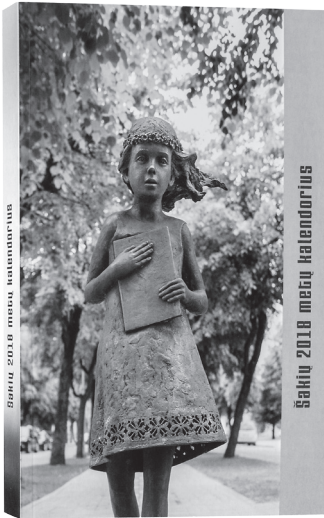
Panašių miestų ar regionų kalendorių leidžiama ir dabar. Po keletą jų pasižvalgykime, ieškodami kraštotyros ir kalbos dalykų.

Kaip kadaise Ivinskis, taip šiais laikais žurnalistas Juozas Kuckailis (1937–2013) parengė 14 savo krašto žmonėms skirtų „Leipalingio kalendorių“ (1990–2012). Juose rengėjas paminėdavo nusipelnčius sukaktuvininkus, skelbdavo straipsnių apie Léipalingio senesnę ir netolimą praeitį. Štai viename iš paskutinių, 2011 metų, kalendoriuje įdėtas ilgokas straipsnis „Leipalingio savivaldos kūrimasis ir tolesnė veikla 1918–1943 m.“. Paminėtas ilgametis viršaitis Zigmas Prapiestis iš Gerdąšių kaimo – Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, dirbęs viršaičiu nuo 1933 m., vėliau sovietų valdžios kalintas.

Paskutiniame Kuckailio rengtame 72 puslapių „Leipalingio kalendoriuje“ – ilgokas straipsnis „XVI–XVII amžių Leipalingio dvaras: valdų antpuoliai, konfliktai, teisminiai ginčai“. Straipsnyje „Ką mums primena 1941-ųjų birželis“ prisimenami besitraukiančių raudonarmiečių nužudyti Léipalingio ūkininkai. Paminėtas ir Birželio sukilėlis Juozas Mizeras (1897–1941), žuvęs, kai gynė nuo susprogdinimo Aleksoto tiltą. Straipsnyje „Paminklas 1923 m. kovo 23 d. Varviškėje žuvusiems“ Kuckailis patikslino šiame kaime vykusią lenkų ir lietuvių kautynių eigą. Beje, šiame mūšyje žuvo ir kalendoriaus rengėjo giminaičiai Feliksas ir Viktoras Kuckailiai. Skyriuje „Netektys“ paminėti Drūskininkų Mikalojaus Konstantino Čiurlionio mokyklos mokytoja ekspertė liaudies dainų atlikėja Birutė Zalanskienė (1943–2011), pedagogas, politinis kalinys, Vorkutos sukilimo (1953) dalyvis Stasys Volungevičius (1925–2011) ir kt.

Net dviem kalendoriais savo kraštą garsina Šakių kultūrininkai: vienas kitą papildydami eina Sintautų ir Šakių kalendoriai. O inžinierius mechanikas Evaristas Algirdas Totoraitis buvo išleidęs ir porą Plókščių kalendorių (1999, 2000).

Nuo kuklios 2000 m. išleistos 89 puslapių knygelės „Šakių kalendorius“ išaugo iki solidžios (416 p.), gausiai piešiniais ir nuotraukomis iliustruotos knygos. Tokios apimties kalendorius – tikras regionų kalendorių čempionas. Jo rengėjų tikslas – reprezentuoti kraštą, priminti istorijos įvykius, tradicinius renginius, nusi-pelnusių žmonių sukaktis. Skiriama dėmesio ir poezijai, juo labiau kad nuo poezijos nebėga ir visus keturis kalendoriaus kampus nuo pat pradžių laikanti bibliotekininkė Lina Eringienė, ir redaktorės lituanistės Onutė Jasinskienė su Nijole Vaičiuliene.

Šių metų „Šakių kalendoriuje“ pagerbti trys iš šio krašto kilę Nepriklausomybės akto signatarai. Visi trys gimę 1866-aisiais ir turi šioms vietoms būdingą pavardės priesagą *-aitis*. Du signatarai iš Sintautų parapijos:

spaustuvininkas Saliamonas Banaitis (1866–1933) ir verslininkas Jonas Vailokaitis (1866–1944), trečiasis iš Naūmiesčio – vyskupas Justinas Staugaitis (1866–1943).

Kalendoriuje taip pat minimas su Naūmiesčiu susijęs prezidentas Kazys Grinius (1866–1950): kurį laiką nuo 1896 m. čia gyvenęs, Vincui Kudirkai įsisirgus perėmęs visus varpininkų spaudos darbus, vėliau rūpinęsis Kudirkos laidotuvėmis. 1902 m. Griniaus, Jurgio Šaulio ir Jono Vileišio pastangomis pastatytas paminklas Kudirkai Meiščių kapinėse.

Nuo 1973 m. Šakių krašte kasmet rengiama Kalbos ir literatūros diena, nuo 2000 m. veikia Gimtosios kalbos mylėtojų klubas „Žodžio tėviškė“. Kalbos reikalams ir kalbos darbininkams atsiranda vietos kiekviename Šakių kalendoriaus numeryje. Galėtume sakyti, kad kalendoriuje nuosekliai laikomasi dar 2001-aisiais poetiškai nusakytos krypties: *Nėra brangesnio turto šiam pasauly, / Kaip šimtmečių senų kalbos skrynčia* (mokytoja Janina Marcinkevičienė).

2018-ųjų kalendoriuje nemaža vietos skirta šimtmetį mininčiai Šakių „Žiburio“ gimnazijai, išugdžiusiai daug šviesių žmonių. Prisimintas jos steigėjas kunigas Vincentas Vizgirda, vėlesnis direktorius kunigas Ignas Starkus, pirmieji mokytojai Pranas Vailokaitis ir Petronėlė Grigaitytė. Klasikinė „Žiburio“ gimnazija Šakiuose atkurta 1994 metais.

2002 ir 2012 m. kalendoriuose prisimintas gimnazijos (tuo metu Šakių vidurinės mokyklos) abiturientų slaptos organizacijos „Laisvės sakalai“ žygdarbis – 1952 m. vasario 16 d. Vytautas Tirlikas, Pranas Būčys ir Antanas Valaitis ant Šakių vandentieko bokšto iškėlė Lietuvos trispalvę. Po šio įvykio 11 organizacijos narių buvo nuteisti 25 metus kalėti lageryje.

Pirmojoje anuometinės „Žiburio“ gimnazijos laidoje buvo 27 absolventai, iš jų tik 7 merginos. Tarp vaikinių – lituanistas, vertėjas, gramatikos pedagoginėms mokykloms

autorius Kajetonas Žievys (1902–1966), klasikinės filologijos specialistas, vertėjas, Vilniaus universiteto profesorius Jonas Dumčius (1905–1986). Disertacijoje Dumčius nagrinėjo antikinius vardus lietuvių kalboje. Išvertė Herodoto, Platono, Petronijaus ir kitų autorių kūrinių, parengė vadovėlių. Prie paskutinio Dumčiaus darbo – universalaus vadovėlio „Graikų kalba“ (1989) – teko prisidėti ir šios apžvalgos autoriui.

Kitas Vilniaus universiteto filologas iš Griškabūdžio valsčiaus – docentas Pranas Gailiūnas (1913–1977). Visą savo dėstytojo patirtį sudėjo į vadovėlių aukštosioms mokykloms „Lietuvių kalbos metodika“ (1977), akademinėi „Lietuvių kalbos gramatikai“ parašė skyrių „Nuosakos kategorija“.

Apie lietuvių lingvistinės stilistikos pradininką profesorių Juozą Pikčilingį (1926–1991), palaidotą Sintautuosė, rašyta 2001 ir 2006 m. kalendoriuose.

2018 m. kalendoriuje pristatoma šiame krašte užaugusi kalbininkė Šiaulių universiteto profesorė Giedrė Čepaitienė, pradinių klasių mokytojos Onos Kudirkienės (1928–2018) duktė. Simboliška, kad abi – ir mama, ir duktė – gimusios rugsėjo 8-ąją, dieną, kuri dabar pasaulyje minima kaip Tarptautinė raštingumo diena. Tėviškės žmonėms ir jų kalbai skirta daug Giedrės Čepaitienės darbų: ji sudarė monografiją „Kudirkos Nau miestis: praeitis ir dabartis“ (2015), yra „Zanavykų šnektos žodyno“ (t. 1–3, 2003–2006) bendraautorė.

Kalendorininkų nepamirštas iš Kidulių kilęs buvęs tremtinys Kęstutis Balčiūnas (1926–1997), dirbęs vaistininku Kvėdarnoje ir rinkęs žodžius didžiajam „Lietuvių kalbos žodynui“.

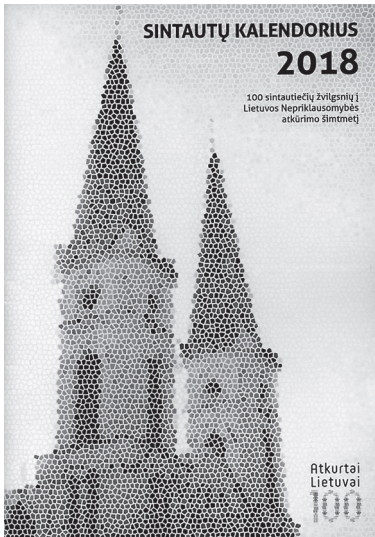
Kalendorių autoriai gražiai susieja vyresniosios ir jaunosios kartos kalbininkus, pristatydami Lietuvių kalbos instituto žodynininkę Viliją Sakalauskiene.

Šakių kalendoriuje prisimenami ir rašytojai, vertėjai, pedagogai, savo gyvenimu ir veikla daug prisidėję prie lietuvių kalbos turtinimo ir stiprinimo. Iškiliam pedagogui ir vaikų literatūros kūrėjui Pranui Mašiotui (1863–1940) skirtas Onutės Jasinskienės straipsnis „Prano Mašio šviesa“.

Iš Plóškčių valsčiaus kilęs pedagogas ir rašytojas, Alytaūs mokytojų seminarijos dėstytojas partizanas Konstantinas Bajerčius (1903–1946), enkavėdistų nukankintas Alytaūs kalėjime. Populiarių jo knygelių mokykloje yra skaitęs ir šių eilučių autorius.

Iš Sūtikiškių kilęs bene populiariausias vaikų rašytojas, didelę gyvenimo dalį Toronte (Kanada) praleidęs Vytautas Tamulaitis (1913–1993). Šimtosioms rašytojo gimimo metinėms Kriūkų miestelio parke įrengtas penkių ažuolinių skulptūrų Vabalų kalnelis. Šakių rajono savivaldybė 1998 m. įsteigė Vytauto Tamulaičio premiją vaikų literatūros kūrėjams.

Šakių kalendorius primena du iš Lekėčių valsčiaus kilusius rašytojus. Kazys Puida (1883–1945) – vienas produktyviausių lietuvių rašytojų, išmėginęs visus literatūros žanrus, vienas iš darbščiausių vertėjų, išvertęs per 100 knygų. Lekėtiškė poetė Gražina Tulauskaitė-Babrauskienė (1908–1990) išleido 5 poezijos knygas Lietuvoje ir 4 išsvijoje.

Vaizdinga zanavykų šnekta nuspalvinti iš Būblėlių valsčiaus kilusios Petronėlės Orintaitės (1905–1999) romanai, novelės. Rašytoja palaidota Kudirkos Naumiestyje.

Eglė Rudzevičiūtė rašinyje „Didysis zanavykas“ mini iš Gegužių kaimo kilusį kultūros istoriką, kraštotyrininką ir poetą, buvusį tremtinį Albiną Vaičiūną. 1999 m. Albinui Vaičiūnui suteiktas Šakių rajono Garbės piliečio vardas.

Tikra Dievo dovana Lietuvai ir zanavykų žemei kalendoriuje vadinamas biomedicinos mokslų daktaras, kultūros veikėjas, žodžių rinkėjas Jonas Jurevičius (g. 1943).

Šakių kraštas išaugino Lietuvai ir vertėjų. Jonas Naujokaitis (1903–2014) iš Slavikų valsčiaus per 30 darbo metų „Vagos“ leidykloje išvertė apie dvi de-

šimtis knygų, daugiausia Gi de Mopasano (Guy de Maupassant) kūrinį. Iš vengrų kalbos verčia Kubilėliuose gimusi Janina Išganaitytė. Su japonų literatūra supažindina iš Kuņpupių kilęs Vytautas Dumčius.

2018-ųjų Šakių kalendoriuje atkreipė dėmesį straipsnis „Knygnešys iš Paluobių parapijos“. Jame paminėtas iš Jankų valsčiaus kilęs Juozas Bacevičius (1918–1995), kartu su Vytautu Andziuliu įkūręs pagrindinę spaustuvę ir leidyklą AB. Ši leidykla 1981–1990 m. leido antisovietinę religinę, politinę, istorinę ir grožinę literatūrą: išspausdino 9 knygas, 14 brošiūrų, 16 smulkių spaudinių.

„Sintautų kalendorių“, skaičiuojantį jau devynioliktus metus, leidžia viešoji įstauga „Sintautų akademija“. Didelis rengėjų ir talkininkų būrys, sutelktas sudarytojo Vito Girdausko, teikia medžiagos apie svarbiausius krašto kultūrinio gyvenimo įvykius, minėtinas istorijos datas, žymių žmonių sukaktis. Tarp kalendoriaus talkininkų – ir veiklūs sintautiškiei, ir kitur išvykę gyventi šio krašto žmonės. 2013-ųjų kalendoriuje jūoda linija apibraukta lituanistės, kraštotyrininkės, muziejininkės Marijos Puodžiukaitienės (1933–2012) pavardė. Mokytoja kelis dešimtmečius plėtė ir turtino savo 1965 m. įkurtą literatūrinį Prano Vaičiaičio muziejų. Rinko atsiminimus apie žymius šio krašto žmones, skelbė straipsnius, rengė knygas, vedė ekskursijas.

Kalbos, literatūros, kultūros darbininkų, gražiai minimų „Sintautų kalendoriuje“, būtų galima vardyti labai daug. Sintautuose yra klebonavęs kunigas, rašytojas, švietėjas Antanas Tatarė (1805–1889). Sintautų valsčiuje, Santakuosė, gimė poetas, vertėjas Pranas Vaičaitis (1876–1901). Sintautuose palaidotas iš netolimo Jōniškių kaimo kilęs kalbininkas Juozas Pikčilingis (1926–1991).

Kalendoriaus straipsneliuose pateikiama ne vien enciklopedinė informacija apie žymius kraštiečius, bet ir atskleidžiamas platesnis jų pačių ar jų artimųjų gyvenimo kon-

tekstas. Giedrimė Didžiapetrienė mini Prano Vaičičio sūnėną tremtinį Juozą Vaičaitį, kuris „ėjo kryžiaus kelius, kad susigražintų tėviškę Santakų kaime“. Juozo Jacevičiaus straipsnelis „Kunigas Vincentas Dumčius“ padeda geriau įsivaizduoti aplinką, iš kurios į klasikinės filologijos studijas atėjo Jonas Dumčius. Dumčiai, nors ir nebuvo dideli ūkininkai, savo namuose laikė pradinę mokyklą. Kunigas Vincentas Dumčius (1886–1986) „mokėjo aštuonias kalbas, buvo plačiai apskaitęs, garsėjo kaip puikus giesmininkas ir pamokslininkas. Jaunystėje domėjosi tautosaka, jo užrašyti dainų tekstai saugomi Lietuvos literatūros ir tautosakos institute. Kartu su broliu kanauninku Jonu Dumčiumi rėmė brolio Juozo, gyvenančio Pikžirniuose, sūnaus Jono Dumčiaus (1905–1986) studijas Kuno Vytauto Didžiojo ir Bazelio (Šveicarija) universitetuose.“

Kalendorius kartais pajvairinamas vietos žmonių kalbos pavyzdžiais.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad Šakių ir Sintautų kalendorių rengėjai yra ištikimi misijai saugoti ir gaivinti Lietuvai ir tėviškei daug nuveikusių žmonių atminimą.

Kito aukštaičių krašto – Joniškio – kalendoriaus rengėjai nuo pat pirmųjų leidimo metų orientuojasi į istoriją, kalbos ir kultūros paveldą. Kalendorius „**Nauji gaspadoriai – švieži kalendoriai**“ (pavadinimas paimtas iš garsaus tautosakos rinkėjo Mato Slančiausko užrašų) Joniškio istorijos ir kultūros muziejaus iniciatyva pradėtas leisti 2012 metais. Šios idėjos autorė muziejininkė Renata Rapkauskienė buvo ir pagrindinė pirmųjų kalendorių rengėja, vėliau jos darbą tęsė Lina Vaitekūnienė, Vita Vitkauskienė. Svarbiausių krašto kultūrinių renginių nuotraukomis iliustruotas kalendorius turi nuolatinį skyrelį „Skaitymai“, suskaidytą į smulkesnius poskyrius: „Ar žinojote, kad...“, „Receptai“, „Senoliai sakydavo“, „Kaip seniau gydydavosi“, „Kaip kur ką vadindavo“, „Mįslės“, „Erzinimai“, „Žaidimai“ ir kt. „Skaitymuose“ skelbiami naujausi, dar niekur nepublikuoti „Audruvės“ literatų klubo narių kūriniai, daugiausia eilėraščiai. Yra ir mėginimų eiluoti tarmiškai. Nemaža vietos „Skaitymuose“ skiriama kalbininkų ar muziejininkų ekspedicijose užrašytiems vietos žmonių pasakojimams apie darbus ir šventes, papročius ir gyvenimą. Rengėjų skatinami, tokių pasakojimų atsiunčia ir kalendoriaus talkininkai. Viena iš aktyviausių talkininkių – Vilniuje veikiančios kraštiečių draugijos „Sidabra“ prezidentė, chemijos mokslų daktarė Giedrė Lastauskienė.

Šalia XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje užrašytų pasakojimų kalendoriuje pateikiama padavimų, anekdotų, vaizdingų pasakymų iš Mato Slančiausko (1850–1924) tautosakos rinkinių. Įvairių Joniškio krašto įdomybių rengėjai randa 1934–1943 m. Šiaulių kraštotyros draugijos leistame metraštyje „Gimtasai kraštas“. Kalendorius tarsi sujungia šimtmečius ir kviečia atpažinti, kokios tradicijos, kokie papročiai išliko nuo Mato Slančiausko laikų iki XXI amžiaus.

Kalendoriuje pateikiami tekstai leidžia pajusti, kaip kinta kalba. Kai kurių kraštiečio Mariaus Katiliškio (1914–1980) kūrinuose pavartotų žodžių jau nebesupranta šių dienų mokiniai. 2018 m. kalendoriuje paskelbta šiek tiek žodžių iš Gruzdžių gimnazijos mokinės Aušrinės Jašyskytės sudaryto žodynėlio „Rašytojo Mariaus Katiliškio novelės

„Lietus“ žodžiai, kurių šiandien nesupranta devintos klasės mokiniai“ (2016), pateikto Lietuvių kalbos instituto konkursui „Mano žodynas“, pavyzdžiui, *atolas* – nupjovus pievą atžėlusi žolė: *Dar ir atolo dančiui parakti paaugs, kai šitaip šilta; bliaustytis* – bliūvauti, rėkauti: – *Lyk, lyk, lietelium, – piemenėliams bus geriau! – bliaustosi gindami namo; keimarys* – suaugę į krūvą du vaisiai: *Kaip du riešutai į keimarių suaugę; šiurmėlė* – šiurpulys, drebulys: *Ė, tai smagu būdavo, net šiurmėlės per nugarą nueis. Žodžiai bliaustytis, šiurmėlė vos keliais pavyzdžiais iliustruoti didžiajame „Lietuvių kalbos žodyne“, visos tos iliustracijos – iš Šiaurės Lietuvos. LKŽ visai ne-*

radau Aušros Kaikarytės Linkaičiuose užrašyto žodžio *verdūlis* „šaltinis, versmė“ (*vanđenį veždava iš verdulė*). Taigi savita šio krašto leksika dar laukia savo tyrėjų.

Joniškiečių šnekoje ne retenybė latviški žodžiai, latviškos sakinių konstrukcijos. Nieko nuostabaus, kad kaimynai juos pravardžiuoja *skerslatviais*, o ir patys joniškiečiai kartais taip iš savęs pasišaiपो. Tačiau tokių „skersų“ yra ir kitose Lietuvos vietose. Pavyzdžiui, prie Klaipėdos krašto gyvenančius žemaičius liuteronus žmonės vadina *skersprūsiais*. Mat *prūsais* žemaičiai vadina visus liuteronus.

„Nauji gospadoriai – švieži kalendoriai“ rengiami teminiu principu. Metų temą lemia krašto ir Lietuvos aktualijos. 2015-ųjų kalendoriuje vyravo žagarietiškos temos, nes tais metais Žagārė buvo Lietuvos kultūros sostinė. Kalendoriaus skaitytojai rado daug žagaričių kalbos pavyzdžių, šio miesto istorijos ir papročių atspindžių, valgių su vyšniomis receptų. Be kitų dalykų, pateikta dokumentinės medžiagos apie Barborą Žagarietę (Umiastauskaitę), vietos žmonių laikomą šventąją, ir tą pagarbą liudijančių pasakojimų.

Pagrindinė 2018-ųjų tema – Lietuvos nepriklausomybės šimtmetis, todėl neatsitiktinai primenama Vladimiro Dubeneckio (1888–1932) sukurto Nepriklausomybės paminklo Jōniškyje istorija, pateikiama su tuo paminklu susijusių pasakojimų.

Jōniškio krašto kalendoriaus rengėjai nuo pat pirmųjų metų bendradarbiauja su kalbininkais. Mato Slančiausko leksikos pavyzdžių kalendoriui teikia Janina Švambarytė-Valužienė, žodyno „Mato Slančiausko ir jo pagalbininkų pasakojamosios tautosakos rinkinių leksika“ (2015) sudarytoja, 2017-ųjų Mato Slančiausko premijos laureatė. Skyrelį „Kaip kur ką vadindavo“ papildė šio krašto mikrotoponimų tyrėja Nerija Jodelienė. Seniausioje šiuo metu žinomoje Jōniškio parapijos metrikų knygoje (pradėta 1599 m.) randamus lietuviškus asmenvardžius, profesijų ar veiklos pavadinimus komentuoja vardyno specialistai Alma Ragauskaitė ir Vidas Garliauskas. Įdedama ir liau-

diškų vietovardžių kilmės aiškinimų, pavyzdžiui, 2018 metų kalendoriuje paskelbtas pasakojimas apie Jōniškio vardo kilmę.

2017-ųjų joniškiečių kalendorius skirtas anksti mirusiai dialektolōgei, šio krašto šnektos tyrėjai Aušrai Kaikarytei (1976–2016). Kiekvieno mėnesio puslapiuose skelbiama kalbininkės užrašytų pasakojimų, surinktų šio krašto žodžių. Kolegių, kalendoriaus rengėjų, nekrologe daugiaprasmiu pavadinimu „Mūsų žemė – ne mūsų gyvenime“ įsipareigojama tęsti Aušros pradėtus darbus.

Čia norėta papasakoti skaitytojams tik apie kelis regionų kalendorius. Tokių kalendorių Lietuvoje leidžiama ir daugiau. Reikia dėiaugtis šių leidinių rengėjų kilniu darbu – kraštiečių ir jų darbų paminėjimu, dėmesiu tradicijoms ir vietos žmonių kalbai.

Antanas Balašaitis